

Pressupost, estructura, política científica i mesures legislatives

Xavier Montané i Atero

Bon dia a tothom,

Cal suposar que a la majoria de vostès no els sorprèn el fet de parlar de recerca a Andorra. Una altra cosa seria parlar-ne a fora, a la plaça, o fer una enquesta entre els nostres ciutadans sobre què es fa en matèria de recerca a Andorra.

De fet, els primers estudis coneguts fets sobre Andorra, sempre per investigadors estrangers, van començar sobretot a finals del segle XIX. Uns cercaven les arrels institucionals d'Andorra, investigant la seva documentació històrica. Altres s'interessaven pels Pirineus i estudiaven el nostre medi ambient. Uns altres es van interessar pels seus recursos naturals o les seves possibilitats econòmiques. De tota manera, en la majoria de casos van ser estudis que van captar ben poc l'atenció dels que vivien en aquestes valls.

Passada la segona Guerra Mundial s'incrementa l'interès i es comencen a fer més estudis, però sobretot, cal anar a finals dels anys 1950 i particularment als anys 1960, per trobar un moviment interessat per la recerca i el coneixement. En aquest sentit, els cursos internacionals d'Andorra van tenir un paper molt important en la tasca de sensibilitzar els polítics del moment i també els ciutadans, i per conèixer el nostre país.

És a partir d'aquest moviment que estudiosos i autodidactes andorrans, sovint acompanyats per professors universitaris majoritàriament catalans, comencen a investigar. D'aquest moviment neix l'antic Servei d'Arqueologia del Consell General, després anomenat Patrimoni Artístic Nacional, i apareixen algunes publicacions, sovint d'ordre molt local, però que a poc a poc van anar ampliant el seu camp.

A partir de l'any 1976, amb la finalitat de donar suport al programa d'andorra-

nització a l'escola, es crea l'Institut d'Estudis Andorrans, una eina bàsica per a la investigació.

En aquells moments, el Consell General, per tal d'omplir de continguts els programes escolars d'andorranització, crea l'Institut d'Estudis Andorrans

L'Institut d'Estudis Andorrans va ser creat l'any 1976 amb la finalitat de donar suport al programa d'andorranització a l'escola. Es tractava de proporcionar material pedagògic als professors encarregats de portar a terme aquest programa. Per aconseguir aquells objectius es van crear dos centres: un a Barcelona i l'altre a Perpinyà (actualment ubicat a Tolosa). D'aquesta manera, s'estava en contacte permanent amb les universitats d'aquestes ciutats, de les quals l'Institut n'obtenia assessorament i ajuda acadèmica. A mesura que es va anar consolidant el sistema educatiu andorrà, la Conselleria encarregada de l'Educació, a partir de 1993 ministeri, va ser l'entitat que va assumir les responsabilitats sobre els programes educatius, per la qual cosa l'Institut d'Estudis Andorrans va centrar-se en la realització d'estudis de recerca. Aquesta nova tasca va potenciar el paper dels centres de Barcelona i de Perpinyà: es van fer i publicar nombrosos estudis sobre riscos naturals, dret, filologia, antropologia, història, entre altres.

Amb l'aprovació de la Constitució l'any 1993 i el canvi en els objectius de l'Institut d'Estudis Andorrans es va creure convenient modificar els estatuts de l'Institut. L'any 1996 es va aprovar la nova Llei que defineix l'Institut com un centre de recerca al servei d'Andorra. Des de l'1 de gener de 1998 ha entrat en funcionament el nou Institut, configurat com a entitat amb personalitat jurídica pròpia.

Les finalitats principals que delimita la Llei són:

- La promoció, la coordinació, la subvenció i/o la realització d'investigacions i de recerca en tots aquells àmbits que puguin ser d'interès per al país, d'acord amb un pla plurianual que, serà fixat pel Comitè Directiu en els termes establerts en l'article 6.
- La divulgació de tots els treballs que realitzi o siguin realitzats sota el seu patrocini o amb la seva col·laboració.
- La relació amb les universitats i altres organismes de recerca, educatius i/o culturals d'altres països, amb la signatura dels convenis corresponents.
- I, en general, portar a terme totes les accions especials de tipus científic, docent o cultural que li siguin confiades.

També, en aquesta nova etapa, l'Institut d'Estudis Andorrans enceta una nova línia amb la creació de tres centres de recerca:

El Centre de Biodiversitat, que neix l'any 1998. La seva funció principal és la recerca, el seguiment i la divulgació de la diversitat biològica i de l'estat del medi natural a Andorra.

El Centre de Recerca Sociològica, que neix l'any 2000. Té com a missió fonamental realitzar estudis de qualitat que ajudin a conèixer la complexitat de la societat andorrana i dels diferents fenòmens que la condicionen.

El Centre de Recerca de les Ciències de la Terra, que neix l'any 2001. El seu propòsit fonamental és realitzar tasques de recerca, divulgació i centralització d'informació dels diferents camps relacionats amb les ciències de la terra.

Hi ha també la possibilitat d'obrir d'altres nous centres, segons les necessitats que es puguin anant detectant.

Així mateix, l'Institut d'Estudis Andorrans té en funcionament dos centres exteriors, a Barcelona i a Tolosa, que treballen de forma coordinada amb la seu central d'Andorra. Les seves funcions principals són facilitar les relacions amb el món universitari, ser punts de difusió d'Andorra en general, especialment de les activitats i els projectes dels centres de recerca, i ser punts d'acollida dels estudiants d'Andorra desplaçats a l'estranger.

Els òrgans de decisió de l'Institut d'Estudis Andorrans són:

El Comitè Directiu, que supervisa els projectes i aprova els pressupostos, i fa una tasca de control de les tasques realitzades.

El Consell Científic Consultiu, que assessora el Comitè Director sobre totes les qüestions que puguin afectar la recerca.

Pel que fa a l'àmbit de competència del Departament de Cultura, actualment es fa una recerca aplicada a càrrec dels serveis o bé a través d'ajuts públics als quals poden concórrer estudiosos de la llengua catalana o historiadors que desitgin fer un treball sobre Andorra. En l'àmbit de la llengua els ajuts van encaminats a estudis dialectals i estudis sociolingüístics, dels quals us parlarà aquesta tarda la responsable del Servei de Política Lingüística. Pel que fa a la recerca històrica, en nom del Servei d'Arxius, la Sra. Cinta Pujal us en farà un balanç.

Quan vaig encapçalar el Departament de Cultura un dels meus objectius fou impulsar estudis sobre la variant de la llengua catalana a Andorra. Per això pensem posar fil a l'agulla i engegar el nomenclàtor oficial de toponímia andorrana.

Hom pot definir la toponímia com el recull dels noms de llocs d'un país. Aquests noms són fruit de la seva història i constitueixen un patrimoni cultural que ha de ser conservat per a les generacions futures. Aquest recull de noms no hauria estat possible sense la transmissió oral dels noms entre les diferents generacions. La millor manera de conservar aquest patrimoni és que la societat utilitzi la toponímia de manera que la grafia sigui única. I per tal que la grafia sigui única, cal fer una tasca de normalització en la qual intervien diferents especialistes: historiadors, filòlegs, geògrafs, cartògrafs, etc.

Segons l'article 14 de la Llei d'ordenació de l'ús de la llengua oficial, del 16 de desembre del 2000, *Correspon al Govern, mitjançant les disposicions adequades i d'acord amb les diferents corporacions locals afectades, la determinació dels noms oficials dels territoris, dels nuclis de població, urbanitzacions i vies interurbanes.*

Amb motiu de la realització dels mapes topogràfics d'Andorra 1:10.000 promoguts pel Consell General, es va fer el primer recull toponímic del país, que es

va desenvolupar els anys 1974 i 1976. Aquest estudi es va fer amb la col·laboració dels comuns i dels coneixedors dels llocs de cada parròquia. El material recollit va ser analitzat per una comissió lingüística, que va determinar la grafia més adequada tenint en compte la pronúncia i l'etimologia per a cadascun dels noms.

El resultat d'aquest treball toponímic el va publicar el Consell General el 1977, en el llibre *Valls d'Andorra. Geografia i diccionari geogràfic*, de Bonaventura Adellach i Ramon Ganyet, responsables aleshores del Departament de Treballs públics del Consell General, que de manera oficiosa ha estat el nomenclàtor utilitzat en la producció cartogràfica oficial, fins a la publicació de la Llei d'ordenació de l'ús de la llengua oficial, que declara topònims oficials tots els que figuren al llibre esmentat, mentre no s'aprovi la toponímia a la qual fa referència l'article 14 de la Llei esmentada. D'acord amb el mandat implícit a la Llei i els 28 anys transcorreguts des de la data d'aquest primer recull toponímic, és aconsellable actualitzar, revisar, ampliar i georeferenciar sobre el territori la toponímia, especialment tots els nous noms que mai s'han recollit de manera oficial, tot i que s'han incorporat a publicacions cartogràfiques i a adreces postals. El pressupost global d'aquest projecte de recerca està xifrat en uns 100.000 euros i aniria a càrrec dels ministeris de Cultura i d'Ordenament Territorial.

També vull fer esment de la Llei 9/2003 del patrimoni cultural d'Andorra, que dóna els mecanismes i les garanties suficients per tal que el patrimoni, en el sentit que constitueix un dels testimonis principals de la història, la identitat i la creativitat d'Andorra, pugui ser estudiat. Permet desenvolupar l'obligació constitucional en la conservació del patrimoni cultural i en conseqüència en la recerca necessària per conèixer-lo de manera científica i rigorosa. El seu objecte és la protecció, la conservació-restauració, la conservació integrada, el coneixement, el foment i la difusió del patrimoni cultural d'Andorra.

Pel que fa a la planificació de l'àmbit de la recerca històrica, s'ha aprovat un pla general de recerca arqueològica, i abans de finalitzar l'any intentarem bastir i discutir cap on hauria d'anar encaminada aquesta recerca històrica. Em consta que el Sr. Xavier Llovera, sense avançar conclusions que podrien ser compromeses, us farà un diagnòstic de la situació. Em comprometo a fer públics els resultats del nostre treball. Per donar unes xifres ens calen uns 100.000 euros anyals per desenvolupar correctament aquest programa.

Agraïxo a la Societat Andorrana de Ciències que m'hagi donat veu en aquest fòrum de debat. Espero i desitjo que la jornada sigui enriquidora per a tothom i que sigui també un punt de partida per millorar la recerca en totes les seves vessants al nostre país.

Moltes gràcies

Xavier Montané i Atero
Ministre d'Educació, Cultura, Joventut i Esports